Porvoo | Borgå 8.11.2016

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viittaus: Pyyntönne 26.10.2016

KIRJALLINEN LAUSUNTO

Suomalainen ruoka-apukenttä on tutkimusten mukaan monimuotoista ja monitulkintaista. RAY:n 2014 teettämän tutkimuksen mukaan ruoka-aputoimijoiden suurimmat yhteistyökumppanit ovat evankelis-luterilaiset seurakunnat (46%), kuntien sosiaali- ja terveystoimet (36%) ja kristillisten vapaiden suuntien seurakunnat (19%). Vajaa puolet ruoka-avusta tulee paikallisten kauppiaiden ruokalahjoituksista ja toinen puoli Maa- ja metsätalousministeriön ns. EU-tuetun ylijäämäruoan jakona sekä elintarviketeollisuudelta saadusta ylijäämästä.[1]

Avustusruoanjakelu on merkittävä osa maamme kaikkein huono-osaisimpien avustustoimintaa. Se on sosiaaliturvaa ja julkisia palveluita täydentävää turvaa. Nykyisellään ruoka-aputoimijat toimivat pääosin paikallisesti, eikä ruoka-avun kentän ”yhteinen ääni” kuulu valtakunnan mediassa.[2]

Ruoka-aputoiminta kattaa koko Suomen. Järjestöjä tiedetään olevan noin 300, jotka toimivat pääsääntöisesti välittömän ruoka-avun jaossa. Ruoka-apu ei kohdistu aina suoraan ”nälkään”, vaan se mahdollistaa pitkäaikaistyöttömälle tai hyvin pienillä tuloilla elävälle rahan käyttämisen esimerkiksi uimahallilippuun tai uusiin farkkuihin, kun ruokaan varattu rahaa jää avustuksen vuoksi vapaaksi. Lisäksi tiedetään, että ongelmana ei ole usein nälkä, vaan vähävaraisen ihmisen hankkiman edullisen ruoan huonot ravintoarvot. Vapautunut raha ohjautuu kulutukseen ostovoimana, mutta ei suoraan elintarvikkeisiin. Tutkimus myös kertoo ääritilaisessa nälästä, mutta

[1] Avun tilkkutäkki. Suomalaisen ruoka-apukentän monimuotoisuus 2014. Avustustoiminnan julkaisuja RAY, sivu 39.
[2] Avun tilkkutäkki, 61.

kyse on tällöin hyvin pienestä joukosta ihmisiä. Ensimmäistä kertaa 2016 myönnetty yhteiskunnan myöntämä tuki suoraan ruoka-aputoimintaan ei ole ristiriidassa harkinnanvaraisen toimeentulotuen kanssa, vaan se täydentää sitä. Perustuslain 19 §:n mukaan ”jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon”. Tämä lause on edelleen voimassa ja sen toteuttamiseen on laskennalliset vakiintuneet mallit. Reaalielämässä kolmannen sektorin kautta tuleva ruoka-apu parantaa elämän laatua ja täydentää sosiaaliturvaa.

Euroopan yhteisöjen tilastotoimiston Eurostatin tietojen mukaan Suomessa vuonna 2013 köyhyys tai sosiaalisen syrjäytymisen riski kosketti kaikkiaan noin 854 000 henkilöä. Erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa elävän väestön määrä oli 351 000 henkilöä ja vakavaa aineellista puutetta koki 132 000 henkilöä.[3]

Huono-osaisuus on viime vuosina yleistynyt ja muuttunut aikaisempaa näkyvämmäksi ruoka-avun jakelun jäätyä pysyväksi ilmiöksi. Arviolta 20 000 – 25 000 ihmistä hankkii viikottain ruokansa nk. leipäjonojen kautta. Ilmaisruuanjakelu tavoittaa suuren osan kaikkein huono-osaisimmista. Tutkimuksen mukaan suomalaisissa leipäjonoissa asioivat ovat pääasiassa perusturvaetuuksien varassa eläviä ja huonossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä. Pitkäkestoisissa ja kasaantuvissa ongelmissa ihmiset näyttävät putoavan julkisen sektorin turvaverkkojen läpi ruoka- ja muun epävirallisen avun piiriin.[4]

Ruoka-apua tekevät myös monet kunnat. Vantaan ESR hankkeena alkanut Yhteinen pöytä -toimintamalli lienee pisimmälle viety kunnallinen ruoka-apua koordinoiva toimintatapa. Yhteiskunta tunnustaa tarpeen muun muassa Maaseutuviraston ostamina elintarvikkeina, jotka annetaan maksutta kumppanuusorganisaatioille jaettavana ruoka-apuna. Kuntien sosiaalitoimien tiedossa on paikalliset ruoka-aputoimijat, jonne asiakkaita ohjataan välittömässä ruoka-aputarpeessa.

Yli 100 kansanedustajaa allekirjoitti lakialoitteen 10.5.2016, Lakialoite LA 29/2016 vp, jossa ehdotetaan elintarvikelakia muutettavaksi siten, että elintarvikkeita tuottava teollisuus, jakeleva tai myyvä taho velvoitetaan antamaan elintarvikkeet voittoa tavoittelemattomalle kolmannelle osapuolelle, kuten hyväntekeväisyystyötä tekevä taho, joka on valmis noutamaan luovutuskelpoiset elintarvikkeet ja asettamaan ne ilmaiseksi jaettavaksi kohderyhmälleen taikka muulla tavoin käyttämään ne hyödyksi. Lakiehdotuksen taustalla on tieto, että Suomessa viedään kaatopaikalle vuosittain 400 miljoonaa kiloa syömäkelpoisia elintarvikkeita.

Valtiovarainvaliokunta lisäsi vuoden 2016 talousarvioehdotukseen momentille

[3] Vähävaraisten avun toimenpideohjelma 2014-2020. Maaseutuvirasto, sivu 3.
[4] Vähävaraisten avun toimenpideohjelma 2014-2029. Maaseutuvirasto, 3

33.03.63 Eräät erityishankkeet 1 100 000 euroa valtakunnalliseen toimintaan, jolla järjestetään ruoka- ja muuta aineellista apua erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden matalan kynnyksen ja suoran avunannon kohteisiin, kuten ruoka- ja muuhun aineelliseen apuun. STM myönsi 11.10.2016 tästä momentista Samaria rf:lle 765.000 jaettavaksi 19 muun ruoka-apua tekevän järjestön hakemuksessa esitettyihin tarpeisiin, muun muassa Veikko ja Lahja Hurstin Laupeudentyö ry, Operaatio Ruokakassi ja Hyvä Arki ry, muutamia mainitaksemme. Tuesta hankitaan 10 kylmäkuljetukseen tarkoitettua pakettiautoa, joilla voidaan laillisesti Eviran asetusten mukana noutaa kylmäketjujen katkeamatta elintarviketeollisuuden, jakelijoiden ja kauppojen ylijäämäelintarvikkeet jaettavaksi lakiesityksen esittämällä tavalla. Lisäksi sillä parannetaan säilytystiloja sekä kylmäsäilytyslaitteita 20 järjestössä yli 40 paikkakunnalla.

Ruoka-apu Yhdistysten Liitto ry perustettiin syksyllä 2015 koordinoimaan ja kehittämään hajanaista pienten ruoka-apua jakavien yhdistyskenttää. Siihen on liittynyt jäseneksi nopealla tahdilla kymmeniä perinteisiä ruoka-apua jakavia kolmannen sektorin toimijoita. Samaria rf sekä Ruoka-apu Yhdistysten Liitto ry toimivat yhteistyössä. Tutkimuksen (2014) mukaan ruoka-aputoiminnassa on piirteitä vähittäisestä institutionalisoitumisesta. Eviran sääntömuutosten myötä yhteistoimintaa ja rahoitusta tarvitaan.[5]

Esitämme, että vuoden 2017 talousarvioon varataan matalan kynnyksen suoran avunannon tukeen (mm. ruoka-apuun) edelleen kohdennettu määräraha, joka voidaan käyttää niillä alueille joihin 2016 myönnetty tuki ei riittänyt.

Porvoossa 7.11.2016

Samaria rf

Ismo Valkoniemi
toiminnanjohtaja

[5] Avun tilkkutäkki 2014, 58.